

Asia: VN/28937/2021

Työryhmän mietintö pienten riita-asioiden menettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto pienten riita-asioiden menettelyä koskevasta mietinnöstä

1. Oikeusministeriö on pyytänyt korkeimmalta oikeudelta lausuntoa pienten riita-asioiden menettelyä koskevasta työryhmän mietinnöstä (mietintöjä ja lausuntoja 2025:15). Hanke toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaa, jonka mukaan otetaan käyttöön pienten riita-asioiden menettely (ml. hädöt).
2. Oikeusministeriö asetti 11. huhtikuuta 2024 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus pienten riita-asioiden menettelyksi häätöä ja huoneenvuokraa koskevia riita-asioita varten. Tavoitteeksi asetettiin oikeuden saatavuuden parantaminen mainituissa asioissa kehittämällä niitä varten yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely, jossa asianosaisen oikeudenkäyntikuluriski on matala. Työryhmän tuli lisäksi etsiä keinoja, joiden avulla mahdollisimman suuri osa pienistä riita-asioista tulisi ratkaistavaksi ilman suullista käsittelyä. Työryhmän tuli huomioida hallitusohjelman kirjaukset sähköisten toimintatapojen sekä etäyhteyksien käytön lisäämisestä oikeudenkäynneissä. Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa sellaiseksi, että menettelyn soveltamisalan mahdollinen myöhempi laajentaminen ei muilta osin edellyttäisi menettelyn olennaista muuttamista.
3. Esityksellä säädettäisiin pienten riita-asioiden menettelystä, jossa käsiteltäisiin asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvat riita-asiat, jos riitaa olisi enintään 10 000 eurosta tai jos riidalla ei olisi rahamääräistä arvoa. Lisäksi edellytettäisiin, että asia olisi riitainen ja se laadultaan ja laajuudeltaan soveltuisi pienten riita-asioiden menettelyyn. Pienten riita-asioiden menettelyssä määrää, jolla jutun hävinnyt asianosainen voitaisiin velvoittaa korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja, olisi rajoitettu. Menettely olisi myös täysimittaista riita-asian oikeudenkäyntiä yksinkertaisempi tapa käsitellä asia käräjäoikeudessa. Sähköisiä toimintatapoja edistettäisiin

säättämällä siitä, että asianosaisen tulisi eräin poikkeuksin käyttää sähköistä asiointipalvelua toimittaessaan asiakirjoja käräjäoikeuteen.

4. Työryhmän mietinnön taustalla on oikeusministeriössä aiemmin laadittu arviomuistio pienten riita-asioiden menettelystä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2023:1), josta korkein oikeus on antanut 15.3.2023 lausunnon (KKO-HD/77/2023).

5. Lainsäädäntöhankkeen taustalla on havainnot siitä, että riita-asioiden lukumäärä on Suomessa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen alhainen, vaikka riitaprosessia pidetään laadultaan korkeatasoisena. Euroopan neuvoston pysyvän Cepej-komitean raportin (European Judicial Systems, CEPEJ Evaluation Report 2022) mukaan riitaisten siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden määrä on Suomessa alhaisempi kuin yhdessäkään muussa 50 tutkitussa valtiossa. Erityisesti pienehköjen riita-asioiden määrä on vähentynyt.

6. Samanaikaisesti oikeudenkäyntikuluvaatimusten ja tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrä riita-asioissa on noussut merkittävästi. Onkin todennäköistä, että käsitys oikeudenkäynnin kalleudesta ja oikeudenkäyntikuluriski vaikuttavat yksityishenkilöiden ja yhteisöjen halukkuuteen ja kykyyn saattaa oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskevia asioita tuomioistuimen käsiteltäväksi erityisesti silloin, kun riidan kohteen arvo on pienehkö.

7. Korkein oikeus on aiemmassa lausunnossaan 15.3.2023 katsonut, että oikeudenkäyntikuluriskin pitkään jatkunut kasvu ja sen vaikutukset prosessikynnyksen kohoamiseen edellyttävät lainsäätäjältä viipymättä tehokkaita lainsäädännöllisiä toimenpiteitä asiantilan korjaamiseksi. Korkein oikeus on lausunnossaan todennut, että pienten riita-asioiden kohdalla yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely voisi olla eräs mahdollisuus laskea prosessikynnystä menettelyn piiriin kuuluvissa asioissa ja edistää ihmisten ja yhteisöjen tosiasiallista pääsyä oikeuksiinsa pienissä asioissa.

8. Korkein oikeus katsoo, että työryhmän mietinnössä ehdotettu yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely suppeisiin ja intressiltään vähäisiin riita-asioihin vastaa edellä todettuihin tarpeisiin ja pienten riita-asioiden menettelystä säättäminen on perusteltua. Korkein oikeus kannattaa ehdotettua sääntelyä.

9. Pelkkä oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen on kuitenkin epävarma ja välillinen keino vaikuttaa prosessikynnykseen madaltumiseen. Keskeisin syy haluttomuudelle turvautua riita-asian oikeudenkäyntiin liittyy oikeudenkäynnin keston ohella korkeisiin oikeudenkäyntikuluihin ja kuluriskiin. Tavoiteltu prosessikynnyksen alentuminen edellyttääkin hävinneen osapuolen kuluvastuun voimakasta rajoittamista menettelyn soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Korkein oikeus pitääkin erityisen kannatettavana, että pienten riita-asioiden menettelyyn ehdotetaan säädettäväksi enimmäismäärä vastapuolen korvattavaksi tuleville oikeudenkäyntikuluille.

10. Esitys pienten riita-asioiden menettelystä merkitsee uudenlaisen oikeudenkäyntimenettelyn säätämistä. Kysymys on siten periaatteellisesti merkittävästä prosessuaalisesta uudistuksesta. Oikeudenkäynnin edullisuus pieniä riita-asioita koskevassa menettelyssä perustuu kuitenkin osaltaan siihen, että asianosaiset kykenevät ajamaan asiaansa itse. Menettelyn on siten oltava asianosaisen näkökulmasta täysimittaista oikeudenkäyntiä yksinkertaisempi siten, että asian ajamiseen ilman avustajaa rohkaistaan ja tuomarin materiaallinen prosessinjohto on tavallista aktiivisempaa. Tähän tavoitteeseen nähden korkein oikeus pitää ehdotettuja muutoksia ja joustoja nykyiseen riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyyn verrattuna hyväksyttävänä.

11. Työryhmän ehdotus koskee jo toimeksiannon rajauksen perusteella hyvin kapeaa asiaryhmää. Työryhmän esittämä sääntelyvaihtoehto on myös varsin maltillinen. Voidaankin pitää kyseenalaisena, onko näillä muutoksilla saavutettavissa ne tavoitteet, joita ehdotukselle on asetettu. Korkein oikeus pitääkin tärkeänä, että pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisalan laajentamista ryhdytään selvittämään ja soveltamisalaa laajennettaisiin mahdollisimman pian menettelystä saatujen kokemusten perusteella. Tässä yhteydessä arvioitavaksi tulisi myös lisääntyvän asiamäärän käsittelyn edellyttämä lainkäyttö- ja kansliahenkilöstön lisäresurssin tarve, josta on välttämätöntä samalla huolehtia.

12. Työryhmän mietinnön mukaan sähköisiä toimintatapoja edistettäisiin säätämällä siitä, että asianosaisen tulisi eräin poikkeuksin käyttää sähköistä asiointipalvelua toimittaessaan asiakirjoja käräjäoikeuteen. Tältä osin uudistus saatettaisiin kuitenkin erikseen voimaan vasta, kun asiointipalvelu olisi valmis. Korkein oikeus pitää jossain määrin ongelmallisena, että oikeusprosesseja koskevien muutosten käyttöönotto voi viivästyä merkittävästikin sen vuoksi, että muutoksen toteuttamiseen tarvittavaa tekniikkaa ei ole vielä käytettävissä tai tekniikan käyttöönotossa ilmenee merkittäviä korjaustarpeita. Mietinnössä on todettu, että tämänhetkisen tiedon mukaan sähköinen asiointipalvelu voisi olla käyttövalmis syksyllä 2026. Korkein oikeus pitää tärkeänä, että asiassa varmistetaan, että sähköinen asiointipalvelu saatetaan käyttövalmiiksi mahdollisimman pikaisesti ja palvelussa huomioidaan, että sen käyttämisen tulee olla helppoa ja yksinkertaista, eikä sen käyttö saa edellyttää käyttäjältään tietoteknisiä erityistaitoja.

Korkein oikeus

Tatu Leppänen

Presidentti

Jussi Alaranta

Hallinnollinen lakimies

Esittely täysistunnossa 7.5.2025

Läsnä: Presidentti Leppänen ja oikeusneuvokset Kantor, Antila, Uusitalo, Engstrand, Mäkelä, Tammi-Salminen, Tapani, Ojala, Guimaraes-Purokoski, Pulkkinen, Pölönen ja Melander

Alaranta Jussi
Korkein oikeus